

Менеджмент

УДК 338.43:330.131.7:005.334

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18339259>

Управління цінovими ризиками в аграрно-промисловому комплексі

Анастасія Булгакова

аспірант ННІ «Каразінська школа бізнесу»

Олексій Васильєв

д.е.н., професор кафедри управління та адміністрування

ННІ «Каразінська школа бізнесу»

Прийнято: 09.01.2026 | Опубліковано: 22.01.2026

Анотація: Мета дослідження полягає у науковому обґрунтуванні переходу від ситуативного реагування до системного управління цінovими ризиками в агропромисловому комплексі (АПК) Харківської області в умовах воєнного стану. Зокрема, дослідження спрямоване на аналіз і оцінку застосування механізмів хеджування (ф'ючерсів та опціонів) для мінімізації цінovих ризиків щодо зернових та технічних культур з метою підвищення економічної стійкості аграрного сектору регіону.

Методи. У дослідженні використано діалектичний метод для розкриття сутності цінovих ризиків агропромислового комплексу та виявлення їх взаємозв'язку з умовами воєнного стану. Системний підхід застосовано для аналізу аграрного сектору Харківської області як цілісної соціально-економічної системи, функціонування якої залежить від виробничих, логістичних і зовнішньоринкових чинників. Економіко-статистичні методи використано для оцінки динаміки виробництва, експорту та цінovої волатильності основних

зернових і технічних культур. За допомогою порівняльного аналізу здійснено зіставлення показників урожайності та результативності аграрного виробництва Харківської області з іншими регіонами України. Метод економічного моделювання застосовано для обґрунтування ефективності використання ф'ючерсних і опціонних контрактів як інструментів хеджування цінових ризиків.

Результати дослідження підтверджують критичну вразливість аграрного сектору Харківщини до цінових шоків в умовах війни. Близько 90% валового агровиробництва області припадає на рослинництво, а агропродовольча продукція становить 44,5% її експорту (248,5 млн дол. США за 9 місяців 2025 р.). Відповідно навіть коливання світових цін на 5–10% можуть спричинити суттєві втрати для регіональної економіки. Війна значно обмежила виробничі можливості агросектору (втрати господарств, техніки, мінування земель), проте у 2024 р. галузь частково відновилася: валовий збір зерна зріс на 22,5% порівняно з 2023 р. і значно перевищив внутрішні потреби (~0,7 млн т/рік). Це зумовлює вагомий експортний профіцит і посилює залежність виробників від зовнішніх ринків. Моніторинг внутрішніх цін показав високу волатильність у 2023–2024 рр.: ціна пшениці коливалася від ~5500 до ~9200 грн/т, кукурудзи – від ~4000 до ~8000 грн/т. Такі амплітуди підтверджують ризикованість орієнтації лише на спотовий ринок та актуальність страхування цін. Застосування інструментів хеджування на міжнародних біржах (як-от Euronext) дозволяє зафіксувати майбутню ціну і захистити дохід виробників. Нинішня кон'юнктура ф'ючерсного ринку пшениці (контанго) відкриває можливість законтрактувати урожай 2026 р. за цінами вищими за поточні.

Моделювання альтернативних стратегій управління ризиком підтвердило ефективність хеджування. Без страхування ціни падіння котирувань пшениці з 175 до 160 EUR/т призведе до втрати ~15 тис. EUR на кожні 1000 т (виручка знизиться до ~160 тис. EUR). Продаж ф'ючерсів за 190,25 EUR/т повністю нейтралізує цей ризик: навіть при ціні 160 EUR/т збиток на споті компенсується прибутком від біржової позиції, забезпечуючи ~190 EUR/т у підсумку. Купівля

опціону типу Put зі страйком 188 EUR/т (премія ~3,9 EUR/т) гарантує мінімальну ціну ~184 EUR/т і зберігає можливість виграти від підвищення ціни понад рівень страйку (за вирахуванням премії).

Висновки: Впровадження системного управління ціновими ризиками через механізми хеджування є необхідною умовою забезпечення фінансової стійкості аграрного сектору Харківщини в умовах воєнного стану. За розрахунками, хеджування хоча б 30% експортного обсягу зерна регіону дозволить уникнути втрати близько 12 млн EUR виручки при несприятливій ринковій кон'юнктурі, що стабілізує грошові потоки сільгоспвиробників, забезпечить ритмічність бюджетних надходжень та підвищить кредитоспроможність галузі.

Ключові слова: експорт, ризики, агропромисловість.

Price risk management in the agro-industrial complex

Anastasiia Bulhakova

postgraduate student, ERI “Karazin Business School”

Oleksii Vasyliiev

doctor of economic sciences,

professor of the department of management and administration,

ERI “Karazin Business School”

Abstract: Purpose. The purpose of the study is to provide a scientific rationale for the transition from situational responses to a system-based approach to price risk management in the agro-industrial complex (AIC) of Kharkiv region under martial law. In particular, the study focuses on analyzing and assessing the application of hedging mechanisms (futures and options) to minimize price risks for grain and industrial crops in order to enhance the economic resilience of the region’s agricultural sector.

Methods. The study employs the dialectical method to reveal the essence of price risks in the agro-industrial complex and to identify their interrelation with the conditions of martial law. A systems approach is used to analyze the agricultural sector of Kharkiv region as an integrated socio-economic system whose functioning depends on production, logistics, and external market factors. Economic and statistical methods are applied to assess the dynamics of production, exports, and price volatility of major grain and industrial crops. Comparative analysis is used to compare yield indicators and performance of agricultural production in Kharkiv region with other regions of Ukraine. Economic modeling is employed to substantiate the effectiveness of futures and options contracts as instruments for hedging price risks.

Results. The findings confirm the critical vulnerability of Kharkiv region's agricultural sector to price shocks under wartime conditions. Approximately 90% of the region's gross agricultural output is generated by crop production, while agri-food products account for 44.5% of its exports (USD 248.5 million over the first nine months of 2025). Accordingly, even global price fluctuations of 5–10% may lead to substantial losses for the regional economy. The war has significantly constrained the production capacity of the agricultural sector due to farm losses, damage to machinery, and land contamination by mines; however, in 2024 the sector partially recovered, with gross grain output increasing by 22.5% compared to 2023 and substantially exceeding domestic demand (approximately 0.7 million tons per year). This generates a considerable export surplus and increases producers' dependence on external markets. Monitoring of domestic prices revealed high volatility in 2023–2024: wheat prices ranged from approximately UAH 5,500 to UAH 9,200 per ton, while corn prices fluctuated between approximately UAH 4,000 and UAH 8,000 per ton. Such amplitudes confirm the high risk of relying solely on the spot market and highlight the relevance of price insurance. The use of hedging instruments on international exchanges (such as Euronext) makes it possible to lock in future prices and protect producers' revenues. The current structure of the wheat futures market (contango) creates opportunities to contract the 2026 harvest at prices higher than current levels.

Modeling of alternative risk management strategies confirmed the effectiveness of hedging. Without price protection, a decline in wheat quotations from EUR 175 to EUR 160 per ton would result in a loss of approximately EUR 15,000 per 1,000 tons (with revenue decreasing to about EUR 160,000). Selling futures at EUR 190.25 per ton fully neutralizes this risk: even at a spot price of EUR 160 per ton, losses on the physical market are offset by gains from the exchange position, ensuring an effective price of approximately EUR 190 per ton. Purchasing a put option with a strike price of EUR 188 per ton (premium of approximately EUR 3.9 per ton) guarantees a minimum price of about EUR 184 per ton while preserving the opportunity to benefit from price increases above the strike level (net of the premium).

Conclusions. Thus, the implementation of a system-based approach to price risk management through hedging mechanisms is a necessary condition for ensuring the financial stability of Kharkiv region's agricultural sector under martial law. According to the estimates, hedging at least 30% of the region's grain export volume would prevent losses of approximately EUR 12 million in revenues under unfavorable market conditions, thereby stabilizing cash flows of agricultural producers, ensuring regular budget revenues, and enhancing the creditworthiness of the sector.

Keywords: export, risks, agro-industrial complex.

Постановка проблеми. Агропромисловий комплекс України, зокрема Харківської області, функціонує в умовах підвищеної невизначеності, зумовленої поєднанням воєнних загроз, руйнуванням виробничої та логістичної інфраструктури, обмеженням доступу до земельних ресурсів і зростанням залежності від зовнішніх ринків збуту. За цих умов цінові коливання на світових аграрних ринках перетворюються на один із ключових чинників фінансової нестабільності аграрних підприємств, оскільки переважна частка виробленої продукції орієнтована на експорт, а внутрішній ринок не здатний повною мірою абсорбувати наявний обсяг пропозиції.

Домінування рослинництва у структурі валового агровиробництва Харківської області та формування значного експортного профіциту зернових і технічних культур об'єктивно посилюють чутливість регіональної економіки до волатильності світових цін. Навіть незначні коливання біржових котирувань здатні спричинити суттєві втрати доходів агровиробників, порушувати платоспроможність підприємств, дестабілізувати грошові потоки та негативно впливати на бюджетні надходження. В умовах війни ці ризики додатково загострюються через логістичні обмеження, валютні коливання та асиметрію інформації на аграрних ринках.

Попри наявність окремих інструментів державної підтримки та традиційних форм страхування, управління ціновими ризиками в агропромисловому комплексі здебільшого має фрагментарний і ситуативний характер. Практика аграрних підприємств часто зводиться до реагування на вже реалізовані цінові зміни, тоді як системне використання ринкових механізмів хеджування, зокрема ф'ючерсних і опціонних контрактів, залишається обмеженим. Відсутність сформованої культури ризик-менеджменту та недостатня інтеграція аграрних виробників у міжнародні біржові ринки знижують можливості стабілізації доходів і довгострокового фінансового планування.

У зв'язку з цим науково-практичною проблемою є обґрунтування переходу від реактивного реагування на цінові коливання до системного управління ціновими ризиками в агропромисловому комплексі регіону. Особливої актуальності набуває визначення можливостей і меж застосування інструментів хеджування як складової фінансової стійкості аграрного сектору Харківської області в умовах воєнного стану та високої волатильності світових аграрних ринків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність проблематики управління ризиками в агропромисловому комплексі зумовила значну увагу науковців до аналізу фінансової стійкості аграрного сектору, впливу цінової

волатильності, воєнних загроз і інституційних чинників, що відображено в сучасних вітчизняних дослідженнях, присвячених функціонуванню та розвитку аграрної економіки України.

У науковій праці Стоноженко Р. та ін. [1] здійснено комплексний аналіз системних викликів функціонування підприємств агропромислового комплексу України в контексті економічної інтеграції, реалізації принципів сталого розвитку та впровадження інноваційних трансформацій. Дослідники детально розкривають вплив зовнішніх ринкових чинників, макроекономічної нестабільності й інституційних обмежень на фінансову стійкість аграрних підприємств. Особливий акцент зроблено на зростанні ризиків, пов'язаних із ціновою волатильністю, що зумовлює потребу у впровадженні сучасних механізмів управління ризиками в АПК.

Проблематику підвищення конкурентоспроможності агропромислового комплексу України в умовах глобалізації розкриває Людвік І. І. [2], зосереджуючи увагу на застосуванні інноваційних стратегій і моделей оцінювання ефективності. У дослідженні обґрунтовується значення аналітичних інструментів для прийняття управлінських рішень в аграрному секторі з урахуванням нестабільності світових товарних ринків. Наголошується, що недостатня адаптація суб'єктів АПК до цінових коливань знижує інвестиційну привабливість галузі та потребує розвитку системного підходу до фінансового ризик-менеджменту.

Питання продовольчої безпеки та ризиків аграрного виробництва України в умовах повномасштабної війни ґрунтовно досліджують Бойко В. та ін. [3]. У роботі проаналізовано вплив бойових дій, руйнування виробничої та логістичної інфраструктури на обсяги виробництва й експортні можливості аграрного сектору. Значну увагу приділено посиленню цінових і виробничих ризиків, що актуалізує необхідність застосування інструментів стабілізації доходів агровиробників у кризових умовах.

Комплексний аналіз ризиків аграрного підприємництва в умовах воєнних дій представлено у дослідженні Райтер Н. та ін. [4], де окреслено виробничі, фінансові, логістичні та ринкові загрози. Автори звертають увагу на посилення цінової невизначеності, зумовленої порушенням ланцюгів постачання та обмеженням експортних можливостей. Обґрунтовується доцільність переходу від реактивного реагування до системного управління ризиками як ключової умови збереження економічної стійкості аграрних підприємств.

Регіональні аспекти фінансової підтримки сталого розвитку агропромислового комплексу в умовах високої невизначеності досліджує Боркович В. В. [5], зосереджуючись на ролі державних і регіональних інструментів підтримки. У роботі розглянуто їх вплив на зниження фінансових ризиків аграрних виробників та стабілізацію діяльності АПК. Підкреслюється, що відсутність ефективних механізмів захисту від цінових коливань істотно знижує результативність фінансової підтримки галузі.

Проблеми адаптації бізнес-моделей підприємств агропромислового комплексу до сучасних економічних викликів розкривають Лотиш О. Я. та ін. [6]. Автори аналізують вплив нестабільності ринкового середовища, зростання витрат і коливань цін на трансформацію управлінських підходів у АПК. У дослідженні обґрунтовано важливість інтеграції інструментів фінансового менеджменту та управління ризиками для забезпечення стійкості аграрного бізнесу.

Аналіз ризиків розвитку економіки України в умовах війни та їхнього впливу на сільськогосподарський сектор здійснює Патицька Х. О. [7], акцентуючи увагу на зростанні макроекономічної нестабільності. У роботі розглянуто наслідки порушення зовнішньоторговельних зв'язків і посилення цінових коливань на аграрну продукцію. Обґрунтовується теза, що аграрний сектор є одним із найбільш уразливих до ринкових і фінансових шоків у воєнний період.

Особливості прояву ризиків у діяльності сільськогосподарських підприємств в умовах невизначеності досліджує Григорян Р. Х. [8], аналізуючи взаємозв'язок між виробничими, фінансовими та ринковими чинниками. Автор показує, як сукупна дія цих ризиків впливає на результати господарської діяльності аграрних підприємств. Значну увагу приділено проблемі цінової нестабільності та необхідності впровадження комплексних підходів до управління ризиками в аграрному секторі.

Концепцію багаторівневого підходу до управління ризиками агробізнесу в умовах війни пропонують Яценко О. М. та ін. [9], обґрунтовуючи поєднання інструментів мікро-, мезо- та макрорівнів. У роботі доводиться, що така інтеграція дозволяє знизити негативний вплив фінансових і цінових ризиків на діяльність аграрних підприємств. Системний ризик-менеджмент розглядається як ключовий чинник забезпечення стійкості аграрного виробництва.

Роль держави у мінімізації ризиків в аграрній сфері економіки України аналізують Соколюк С. та ін. [10], зосереджуючись на механізмах державного регулювання та фінансової підтримки. Автори досліджують інституційні інструменти, спрямовані на зниження ризиків у аграрному секторі. Наголошується, що за обмеженого розвитку ринкових механізмів страхування й хеджування саме державна політика відіграє ключову роль у стабілізації доходів агровиробників.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявність наукових досліджень, присвячених ризикам розвитку агропромислового комплексу, питання управління ціновими ризиками в умовах воєнного стану залишаються недостатньо опрацьованими, особливо на регіональному рівні. У більшості праць цінова волатильність розглядається фрагментарно, без належного обґрунтування практичних механізмів її мінімізації. Недостатньо досліджено можливості адаптації інструментів ринкового хеджування до специфіки українського аграрного сектору з урахуванням логістичних обмежень, валютних коливань і воєнних ризиків.

Обмежено представлено моделі використання ф'ючерсних та опціонних контрактів у діяльності аграрних підприємств окремих регіонів.

Окремою невирішеною проблемою залишається оцінка ефекту масштабування управління ціновими ризиками з рівня окремих господарств до рівня регіону та узгодження ринкових інструментів хеджування з механізмами державної підтримки агропромислового комплексу.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). *Мета дослідження* полягає у науковому обґрунтуванні переходу від ситуативного реагування до системного управління ціновими ризиками в агропромисловому комплексі (АПК) Харківської області в умовах воєнного стану. Зокрема, дослідження спрямоване на аналіз і оцінку застосування механізмів хеджування (ф'ючерсів та опціонів) для мінімізації цінових ризиків щодо зернових та технічних культур з метою підвищення економічної стійкості аграрного сектору регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення економічної стійкості агропромислового комплексу Харківської області в умовах воєнного стану вимагає переходу від ситуативного реагування до системного управління фінансовими ризиками. Аграрний сектор навіть в умовах активних бойових дій залишається ключовою галуззю регіональної економіки, формуючи основу продовольчої безпеки. Харківщина традиційно є одним із найбільш потужних агропромислових регіонів України, посідаючи 3-тє місце в державі за площею сільськогосподарських угідь (2,4 млн га, або 76,7% від загальної території області). У структурі валового виробництва домінує рослинництво (близько 90%), що робить регіон критично залежним від ефективності експорту зернових та олійних культур.

Аналіз товарної структури зовнішньої торгівлі за січень-вересень 2025 року чітко демонструє цю залежність. Як свідчать розрахункові дані (Таблиця 1), сукупна частка агропродовольчої групи експорту складає 44,5% від загального обсягу, що у грошовому еквіваленті дорівнює 248,5 млн дол. США. Така

структура вказує на те, що коливання світових цін на біржові товари навіть на 5-10% здатні спричинити шоківі зміни у бюджетних надходженнях регіону.

Таблиця 1

**Товарна структура зовнішньої торгівлі Харківської області
(січень-вересень 2025 року)**

Код і назва товарів згідно з УКТ ЗЕД	Експорт, тис. дол. США	У % до січня-вересня 2024	У % до загального обсягу
Усього	557 729,5	105,3	100,0
<i>у тому числі:</i>			
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	10 029,1	321,7	1,8
II. Продукти рослинного походження	103 882,0	75,0	18,6
III. Жири та олії (15)	70 405,1	99,2	12,6
IV. Готові харчові продукти	64 180,3	100,0	11,5
<i>з них готові продукти із зерна</i>	<i>29 976,3</i>	<i>106,3</i>	<i>5,4</i>
XVI. Машини, обладнання та механізми	119 800,3	149,6	21,5
XV. Недорогоцінні метали	46 874,6	114,2	8,4
Інші категорії	142 558,1	-	21,6

Джерело: розраховано автором на основі даних ГУ статистики у Харківській області [11].

Реалізація цього експортного потенціалу відбувається в надскладних умовах. Від початку повномасштабного вторгнення Харківська область є зоною активних бойових дій, внаслідок чого суб'єкти господарювання зазнають значних втрат. За оперативними даними Програми економічного і соціального розвитку області на 2025 рік, від агресії постраждало понад 630 підприємств рослинництва, а також пошкоджено чи зруйновано понад 1079 одиниць техніки та обладнання. Найбільшою проблемою залишається мінна небезпека: на сьогодні майже 574 тис. га території області потенційно забруднено вибухонебезпечними предметами, а ще понад 70 тис. га знаходяться в зоні активних бойових дій. Станом на кінець 2024 року розміновано орієнтовно лише 6,1 тис. га, що значно обмежує земельний банк.

Структура Експорту (Січень-Вересень 2025)

Продукти рослинного походження складають **18.63%**, а готові продукти із зерна — **5.37%**. Разом із жирами та оліями це формує основу валютних надходжень.

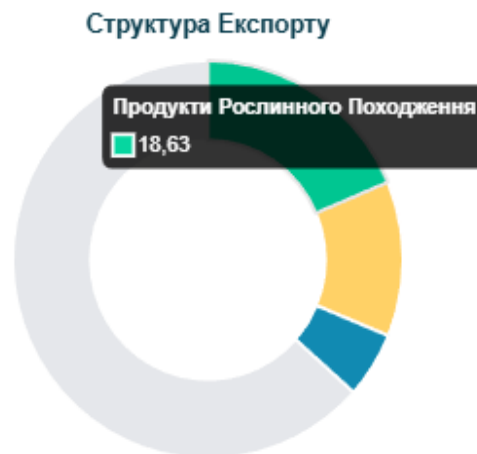

Рис.1. Структура Експорту Харківської області у 2025 році

Попри ці виклики та можливість оброблювати орієнтовно лише 70% сільськогосподарських земель, аграрії регіону демонструють високу адаптивність. Посівна площа під урожай 2024 року склала 1347,7 тис. га (+7,3% до 2023 року). Станом на 01.09.2024 зібрано 1553,7 тис. тонн зернових та зернобобових культур, що на 22,5% більше аналогічного періоду минулого року, при середній урожайності 33,5 ц/га. Також отримано вагомні результати по

технічних культурах: 75,0 тис. тонн соняшнику, 24,9 тис. тонн сої та 47,2 тис. тонн ріпаку.

Ці обсяги значно перевищують внутрішні потреби. За прогнозними розрахунками на 2024/2025 маркетинговий рік, внутрішнє споживання області у зерні складає 714,3 тис. тонн (харчова потреба - 302,2 тис. тонн), тоді як прогнозний валовий збір очікується на рівні 2,5 млн тонн. Це формує значний експортний профіцит, який необхідно реалізувати на зовнішніх ринках, що знову повертає нас до питання цінових ризиків.

Наочним підтвердженням відновлення галузі є рейтингові позиції області. Як видно з Таблиці 2, Харківщина у 2024 році показала один з найкращих показників приросту врожаю пшениці (+24,9%), незважаючи на зниження показників у традиційно більш безпечних регіонах.

Таблиця 2

Рейтинг областей-лідерів за збором пшениці (ТОП-5 + Харківська обл.)

Область	Врожай 2023, тис. т	Врожай 2024, тис. т	Динаміка, %
Одеська	2 251,0	2 788,1	+23,8%
Дніпропетровська	1 993,0	1 808,6	-9,2%
Вінницька	1 862,0	1 754,9	-5,7%
Полтавська	1 355,0	1 221,2	-9,8%
Харківська	1 022,0	1 277,0	+24,9%
Кіровоградська	1 638,0	1 461,7	-10,7%

Динаміка індексів сільськогосподарської продукції (Таблиця 3) дозволяє простежити траєкторію відновлення після шокового 2022 року, коли виробництво впало до 46,3%. У 2024 році спостерігається стабілізація індексів на рівні 101,2%. Подальше зростання стримується необхідністю дороговартісної рекультивациі земель, пошкоджених воронками від обстрілів та фортифікаційними спорудами.

Рис. 2. Порівняльна динаміка приросту/спаду врожаю пшениці у ключових аграрних областях України (2024 рік до 2023 року, у %).

Візуалізація, наведених на графіку, даних дозволяє ще краще оцінити контраст у результатах жнив. На графіку чітко простежується, що на тлі загального спаду виробництва у традиційних регіонах-лідерах «зернового поясу» (Дніпропетровська та Полтавська області демонструють від’ємну динаміку в межах 9–10%), Харківщина виглядає феноменом стійкості. Зелений індикатор на діаграмі маркує впевнений ріст валового збору, що свідчить про високу адаптивність аграріїв області та ефективність агротехнологічних заходів навіть в умовах підвищених безпекових ризиків.

**Індекси с/г продукції Харківської області (фрагмент 2018-2024)
(у постійних цінах 2021 року; % до попереднього року)**

Рік	Господарства усіх категорій	Підприємства (Рослинництво)	Господарства населення (Рослинництво)
2018	106,2	109,8	101,4
2019	102,4	106,7	92,9
2020	98,2	102,8	90,5
2021	98,1	101,9	96,4
2022	46,3	46,8	48,3
2023	139,9	141,3	140,2
2024	101,2	104,0	87,4

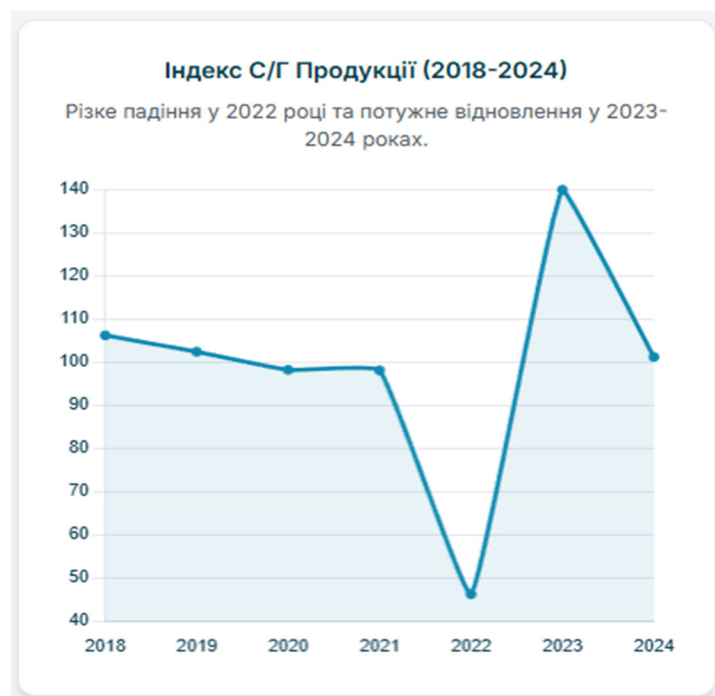

Рис. 3. Індекс С/Г Продукції за останні 6 років у Харківській області

Особливу увагу слід приділити аналізу внутрішніх цін, які демонструють значну волатильність. Аналіз даних «АПК-Інформ» за 2023–2024 роки показує чітку залежність між логістичними можливостями та ціноутворенням. Для

пшениці 2-го та 3-го класів (EXW, Східний регіон) характерним був період низьких цін у другій половині 2023 року (5500–6000 грн/т) через надлишок пропозиції та логістичні блокади. Однак, на кінець 2024 року, завдяки відкриттю експортних коридорів та девальвації, ціни досягли 9000–9200 грн/т. Ситуація з фуражною кукурудзою є ще більш показовою: після провалу нижче 4000 грн/т у 2023 році, ринок відновився до 7500–8000 грн/т. Така амплітуда підтверджує, що розраховувати виключно на спотовий ринок — це стратегія з надвисоким ризиком.

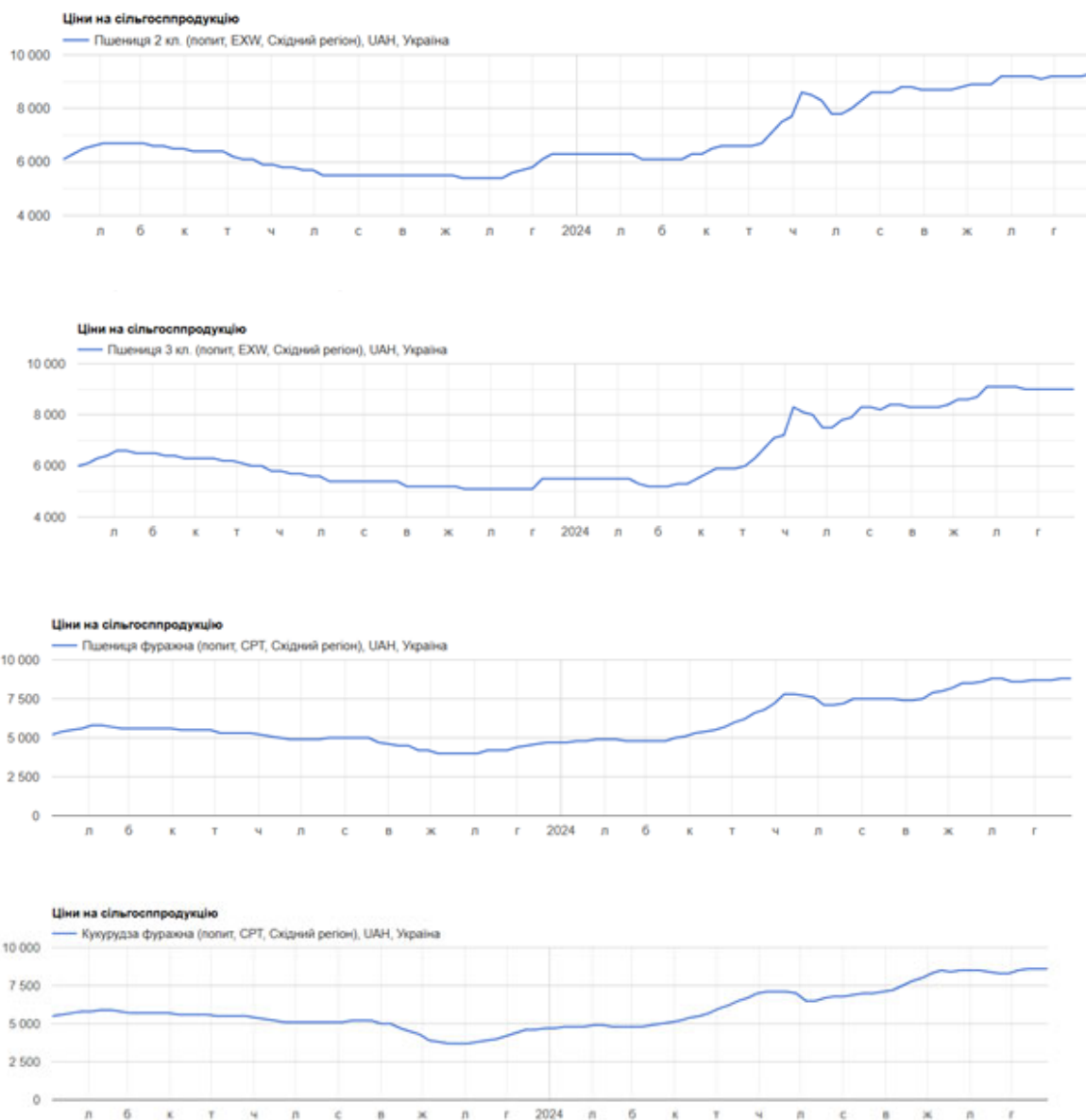

Рис. 4. Графіки цін на пшеницю та кукурудзу за 2023 та 2024 роки згідно до АПК-Інформ

Саме тому інструменти міжнародного хеджування стають критично важливими. На відміну від внутрішнього ринку, світові біржі надають можливість зафіксувати ціну на майбутнє. Розглянемо поточну ситуацію на біржі Euronext (MATIF) станом на 24 листопада 2025 року.

Ринок ф'ючерсів на пшеницю (Таблиця 4) демонструє структуру "контанго", де дальні контракти торгуються дорожче за ближні. Це дозволяє виробникам планувати реалізацію врожаю 2026 року за цінами вищими за поточні.

Таблиця 4

Котирування ф'ючерсів на пшеницю (Milling Wheat), Euronext

Місяць поставки	Ціна (Last), EUR/t	Обсяг торгів (Day Vol.)	Відкритий інтерес (O.I)	Тренд
Mar 26	190.25	54,848	302,407	Базовий актив
May 26	194.50	14,985	114,754	Зростання
Sep 26	200.50	2,752	48,243	Новий врожай
Dec 26	206.50	1,512	34,266	Зберігання
Mar 27	211.50	89	2,512	Довгострок

Аналогічно, ринок опціонів на пшеницю (Таблиця 5) надає можливість купити страховку від падіння ціни. Опціон PUT зі страйком 188.00 коштує всього 3.87 EUR/т, що є прийнятною платою за безпеку.

Таблиця 5

Опціони на пшеницю (Milling Wheat Options), Euronext

Страйк (Strike)	Тип	Ціна (Settle Price), EUR/t
185.00	Put	2.76
186.00	Put	3.09
187.00	Put	3.48
188.00	Put	3.87

189.00	Put	4.27
190.00	Put	4.75

Для кукурудзи ситуація також сприятлива для хеджування. Ф'ючерсний ринок (Таблиця 6) показує стабільне зростання ціни до кінця 2026 року, що дозволяє фіксувати маржу для пізніх культур.

Таблиця 6

Котирування ф'ючерсів на кукурудзу (Corn), Euronext

Місяць поставки	Ціна (Last), EUR/t	Обсяг торгів	Відкритий інтерес
Mar 26	187.25	1,575	26,172
Jun 26	190.25	521	10,379
Aug 26	195.25	281	1,751
Nov 26	197.75	51	730

Ринок опціонів на кукурудзу (Таблиця 7) пропонує ще дешевші інструменти захисту порівняно з пшеницею.

Таблиця 7

Опціони на кукурудзу (Corn Options), Euronext

Страйк (Strike)	Тип	Ціна (Settle Price), EUR/t
182.00	Put	2.92
184.00	Put	3.71
185.00	Put	4.11
188.00	Put	5.55
190.00	Put	6.68

Для наукового обґрунтування ефективності хеджування нами змодельовано ситуацію для типового агропідприємства Харківської області з обсягом до

реалізації 1000 тонн пшениці. Розглянуто три сценарії поведінки в умовах потенційного падіння світових цін до 160 EUR/т.

У першому сценарії (Risk Exposure), за відсутності хеджування, виробник, очікуючи березня 2026 року, повністю приймає на себе ціновий ризик. При падінні ціни до 160 EUR/т його виручка складе 160 000 EUR, що на 15 000 EUR менше поточної ринкової оцінки (Spot 175 EUR/т). Для підприємства, що працює в зоні ризикованого землеробства, такі втрати можуть бути критичними.

Другий сценарій (Short Hedge) передбачає продаж ф'ючерсних контрактів на біржі Euronext. Продаж 20 контрактів March 26 за ціною 190.25 EUR/т дозволяє "заморозити" ціну. Якщо у березні фізична ціна впаде до 160 EUR/т, виробник отримає збиток на фізичному ринку, але компенсує його прибутком від відкupu ф'ючерсу ($190.25 - 160.00 = 30.25$ EUR/т). Сумарна ефективна ціна реалізації складе 190.25 EUR/т, що повністю нівелює ринковий провал.

Найбільш гнучким є третій сценарій — купівля опціону PUT (Floor Price). Придбання опціону зі страйком 188.00 EUR (премія 3.87 EUR/т, див. Таблицю 5) створює гарантовану нижню межу ціни. Якщо ринок обвалиться, виробник виконає опціон і отримає ефективну ціну 184.13 EUR/т ($188 - 3.87$). Якщо ж ціна зросте до 220 EUR/т, виробник просто відмовиться від опціону і продасть зерно за ринковою ціною, отримавши 216.13 EUR/т.

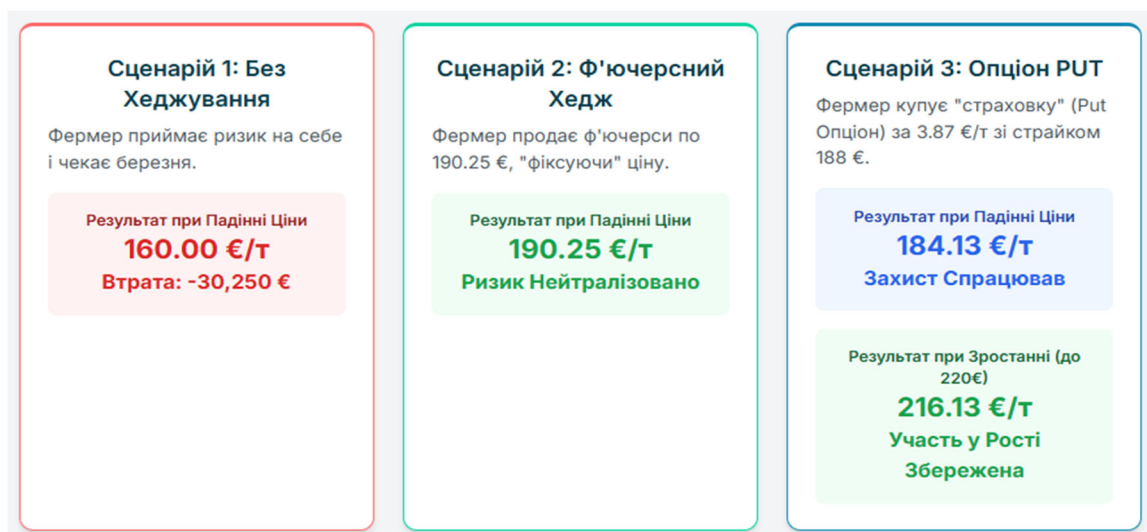

Рис.5. Моделювання сценаріїв хеджування

Масштабування практики хеджування з рівня окремого суб'єкта господарювання до рівня області може мати значний макроекономічний ефект. Якщо хоча б 30% експортного потенціалу зернових Харківщини (орієнтовно 400 тис. тонн) буде покрито інструментами хеджування, це дозволить регіону уникнути вимивання обігових коштів на суму близько 12 млн EUR при негативному ціновому тренді. Стабілізація грошових потоків агровиробників, у свою чергу, гарантує ритмічність податкових надходжень та підвищує кредитну привабливість галузі.

Висновки. Проведене дослідження підтвердило, що агропромисловий комплекс Харківської області в умовах воєнного стану характеризується підвищеною чутливістю до цінових шоків, що зумовлено домінуванням рослинництва у структурі валового агровиробництва, значною часткою агропродовольчої продукції в експорті та вимушеною залежністю виробників від зовнішніх ринків. Встановлено, що навіть відносно помірні коливання світових цін (у межах 5–10%) здатні спричинити суттєві втрати доходів аграрних підприємств і негативно впливати на фінансову стійкість галузі та бюджетну спроможність регіону.

Аналіз динаміки виробництва та цінових коливань у 2023–2024 рр. засвідчив високий рівень волатильності внутрішніх цін на ключові культури, що підсилюється логістичними обмеженнями, валютними чинниками та воєнними ризиками (втрата техніки, мінування земель, скорочення доступного земельного банку). Показано, що часткове відновлення виробництва у 2024 році й формування експортного профіциту зернових культур посилюють потребу в інструментах захисту доходів, оскільки орієнтація виключно на спотовий ринок зберігає надвисоку ризикованість для агровиробників.

Доведено доцільність переходу від ситуативного реагування до системного управління ціновими ризиками шляхом застосування механізмів хеджування на міжнародних біржових ринках. Встановлено, що кон'юнктура ф'ючерсного ринку пшениці на Euronext у форматі контанго створює можливості

для завчасної фіксації цін на врожай 2026 року на рівнях, вищих за поточні, що підвищує прогнозованість грошових потоків і якість фінансового планування.

Економічне моделювання альтернативних стратегій управління ризиком підтвердило ефективність використання ф'ючерсів і опціонів як інструментів страхування цін. Показано, що ф'ючерсне хеджування повністю нейтралізує втрати від падіння котирувань, забезпечуючи стабільну ефективну ціну реалізації, тоді як опціонний механізм формує гарантовану «нижню межу» ціни й зберігає потенціал додаткового доходу у разі зростання ринку. Така диференціація інструментів створює підґрунтя для вибору гнучких стратегій залежно від ризик-профілю підприємства та очікувань щодо ринкової кон'юнктури.

Обґрунтовано, що масштабування практик хеджування на рівень регіону здатне забезпечити відчутний макроекономічний ефект: покриття інструментами хеджування хоча б 30% експортного потенціалу зернових Харківщини дозволяє уникнути значних втрат виручки за несприятливого цінового сценарію, стабілізувати обігові кошти агровиробників, підвищити регулярність податкових надходжень і кредитоспроможність аграрного сектору. Перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення прикладних моделей інтеграції хеджування в систему ризик-менеджменту аграрних підприємств з урахуванням воєнних, логістичних і валютних обмежень, а також формування інституційних умов для ширшого доступу виробників до біржових інструментів управління ціновими ризиками.

Список використаних джерел

1. Стоноженко Р., Андрощук І. Ключові виклики у сфері функціонування підприємств агропромислового комплексу України в контексті досягнення цілей економічної інтеграції на засадах сталості та інноваційності. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 62. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/4052/3982>

2. Людвік І. І. Підвищення конкурентоспроможності АПК України через інноваційні стратегії: розробка та застосування моделей аналізу ефективності в умовах глобалізації. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 68. URL: <http://www.vsau.vin.ua/repository/getfile.php/38656.pdf>
3. Бойко В., Бойко Л. Продовольча безпека та ризики для аграрного виробництва під час війни в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 41. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1552/1493>
4. Райтер Н., Мацьків Г. Ризики аграрного підприємництва в умовах війни. *Аграрна економіка*. 2023. Т. 16, № 1–2. С. 41–50. URL: http://agrarianeconomy.lnau.edu.ua/images/docs/ae_2023_16_1-2/AE-16_1-2_5.pdf
5. Боркович В. В. Регіональні аспекти фінансової підтримки сталого розвитку агропромислового комплексу в сучасних умовах невизначеності. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. Вип. 11. URL: <http://a-economics.com.ua/index.php/home/article/download/482/491>
6. Лотиш О. Я., Костецька Н. І. Адаптація бізнес-моделей розвитку підприємств АПК України до економічних викликів сучасності. *Інноваційна економіка*. 2023. № 4. С. 37–45. URL: <http://188.190.43.194:7980/jspui/bitstream/123456789/13773/1/1124-2324-1-SM.pdf>
7. Патицька Х. О. Ризики розвитку економіки України в умовах війни: вплив на сільськогосподарський сектор. *Бізнес Інформ*. 2023. № 4. С. 98–104. URL: http://jnas.nbuiv.gov.ua/j-pdf/binf_2023_4_14.pdf
8. Григорян Р. Х. Особливості прояву ризиків у діяльності сільськогосподарських підприємств в умовах невизначеності. *Економіка та управління АПК*. 2023. С. 111–123. URL: https://econommeneg.btsau.edu.ua/sites/default/files/visnyky/economika/grygorian_con_111-123_0.pdf
9. Яценко О. М., Яценко О. О. Багаторівневий підхід до управління ризиками агробізнесу в умовах війни. *Український економічний часопис*. 2024. №

5. С. 153–158. URL: <https://journals.dpu.kyiv.ua/index.php/economy/article/download/448/432>
10. Соколюк С., Смолій Л., Жарун О. Роль держави у мінімізації ризиків в аграрній сфері економіки України. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 67. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/4732/4673>
11. Головне управління статистики у Харківській області. Товарна структура зовнішньої торгівлі області (щомісячна інформація). URL: <https://kh.ukrstat.gov.ua/tovarna-struktura-zovnishnoi-torhivli-oblasti-shchomisiachna-informatsiia>
12. Програма економічного і соціального розвитку Харківської області на 2025 рік. Харків, 2024.
13. SuperAgronom. Урожай пшениці за 2024 та 2023 роки в Україні по всіх регіонах. URL: <https://superagronom.com/>
14. Головне управління статистики у Харківській області. Індекси обсягу сільськогосподарського виробництва. URL: <https://kh.ukrstat.gov.ua/indeksy-obsiahu-silskohospodarskoho-vyrobnytstva>
15. АПК-Інформ. Ціни на сільськогосподарську продукцію в Україні. URL: <https://www.apk-inform.com/uk/prices>
16. Euronext. Commodities Futures & Options Data (Milling Wheat, Corn). URL: <https://live.euronext.com/>
17. Агрореєстри. Статистична інформація. URL: <https://agroregisters.com.ua/statystyka/>
18. Кернел. Форвардна програма. URL: <https://openagribusiness.kernel.ua/our-service/forvardna-programa/>
19. Чугунов І. Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.
20. Ярошевич Н. Б., Кондрат І. Ю., Якимів А. І. Бюджетна система : практикум : навч. посібник. Львів : Новий Світ 2000, 2019. 400 с.

21. Ганзюк С. М. Фінансовий ринок : конспект лекцій. Кам'янське : ДДТУ, 2017. 64 с.
22. Касьянова Н. В., Курбанов О. О. Фондовий ринок: сучасний стан та перспективи розвитку. *Економіка і суспільство*. 2017. № 10. С. 262–265.
23. Киричок Я. В., Прокоп'єва А. А. Аналіз виходу світових компаній на IPO під впливом COVID-19 // *Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі* : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 14 травня 2021 р.). Київ : Національний авіаційний університет, 2021.
24. Мельник О. І., Капітан І. М. Сучасні тенденції розвитку фондового ринку України. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. С. 34–41.
25. Піменова М. М., Кулініч А. В., Савва О. О. Фондовий ринок України: проблеми та перспективи розвитку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 16. С. 778–781.